

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญภาพ	ฉ
สารบัญ	๗
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ วิธีการดำเนินการวิจัย	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๑๐
๑.๗ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๔
บทที่ ๒ แนวคิดเรื่องพญานาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๕
๒.๑ พญานาคกับบริบททางสังคมของอินเดียก่อนและหลังสมัยพุทธกาล	๑๕
๒.๒ แนวคิดเรื่องพญานาคที่ปรากฏในคัมภีร์	๑๖
๒.๒.๑ ความหมายของพญานาค	๑๖
๒.๒.๒ มุมมองของพระพุทธศาสนาที่มีต่องูและพญานาค	๑๘
(๑) มุมมองต่องู	๑๘
(๒) มุมมองต่อพญานาค	๑๙
๒.๒.๓ กำเนิดพญานาค	๑๙
๒.๒.๓.๑ มูลเหตุของการเกิดเป็นนาคในคัมภีร์พระพุทธศาสนา	๑๙
๒.๒.๓.๒ ประเภทของการเกิดเป็นพญานาค	๒๓
๒.๒.๓.๓ ผู้ปกครองเหล่านาคและพญานาค	๒๔
๒.๒.๔ ลักษณะของพญานาค	๒๖
๒.๒.๕ ที่อยู่ของพญานาค	๒๘
๒.๒.๕.๑ สระน้ำ, แม่น้ำ และมหาสมุทร	๒๘
๒.๒.๕.๒ ป่าไม้และต้นไม้	๓๑
๒.๒.๕.๓ จอมปลวก / บ่อน้ำ	๓๒
๒.๒.๕.๔ ภูเขา	๓๒
๒.๒.๖ อาหารของพญานาค	๓๓
๒.๒.๗ ฤทธิ์ของพญานาค	๓๓

๒.๒.๘	ทรัพย์สินของมีค่าของพญานาค	๓๗
๒.๒.๙	ศัตรูของพญานาค	๓๗
๒.๓	สถานะของพญานาค	๓๘
๒.๔	การเกิดและการเปลี่ยนสถานะของพญานาค	๓๘
๒.๕	บทบาทของพญานาค	๔๐
๒.๕.๑	บทบาทต่อพระพุทธเจ้า	๔๐
๒.๕.๒	บทบาทต่อสาวก	๔๑
๒.๕.๓	บทบาทต่อพระธรรมวินัย	๔๑
บทที่ ๓	ความเชื่อเรื่องพญานาคของชาวอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย	๔๓
๓.๑	บทนำ	๔๓
๓.๒	ประวัติอำเภอโพธิ์ชัย	๔๓
	อำเภอโพธิ์ชัยในปัจจุบัน	๔๖
๓.๓	แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อ	๔๗
๓.๔	ความเชื่อเรื่องพญานาคของชาวอำเภอโพธิ์ชัย	๕๐
๓.๔.๑	ความหมายของคำว่า นาค หรือ พญานาค	๕๐
๓.๔.๒	สัตว์ที่เกี่ยวข้องกับพญานาคที่ปรากฏในความเชื่อของชาวอำเภอโพธิ์ชัย	๕๐
๓.๔.๓	กำเนิดของพญานาค	๕๑
๓.๔.๔	ประเภทของการเกิดเป็นนาค	๕๒
๓.๔.๕	ผู้ปกครองเหล่านาคและพญานาค	๕๒
๓.๔.๖	ที่อยู่ของพญานาค	๕๓
๓.๔.๗	นาคพิภพ หรือนาคโลก	๕๕
๓.๔.๘	รูปร่างของพญานาค	๕๗
๓.๔.๙	อุปนิสัยของพญานาค	๕๘
๓.๔.๙.๑	มีนิสัยโกรธง่าย	๕๘
๓.๔.๙.๒	มีอุปนิสัยรักความสะอาด	๕๘
๓.๔.๙.๓	มีอุปนิสัยที่มั่นคงต่อสัจจะ	๕๘
๓.๔.๙.๔	มีอุปนิสัยรู้จักบุญคุณผู้อื่น	๕๘
๓.๔.๙.๕	ชอบเผ้าสมบัติ	๕๘
๓.๔.๙.๖	มีอุปนิสัยชอบทำบุญกุศล	๕๘
๓.๔.๑๐	ฤทธิ์ของนาค	๕๙
๓.๔.๑๐.๑	การไปมาด้วยอำนาจ	๕๙
๓.๔.๑๐.๒	การเนรมิตร่างกาย	๕๙
๓.๔.๑๐.๓	มีพิษกล้ำ	๕๙
๓.๔.๑๐.๔	มีฤทธิ์ในการสร้างแม่น้ำ	๖๐
๓.๔.๑๐.๕	มีฤทธิ์ในการสร้างและทำลายเมือง	๖๐
๓.๔.๑๐.๖	มีฤทธิ์ในการทำลายเมือง	๖๐
๓.๔.๑๐.๗	มีฤทธิ์ทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลได้	๖๐

๓.๔.๑๐.๘ มีฤทธิ์ทำให้เกิดบั้งไฟพญานาค	๖๐
๓.๔.๑๐.๙ มีฤทธิ์ทำให้เกิดรอยประหลาด (รอยเลื้อย)	๖๑
๓.๔.๑๐.๑๐ เข้าสิ่งมนุษย์เพื่อบอกเหตุการณ์	๖๓
๓.๔.๑๐.๑๑ การแสดงฤทธิ์ด้วยการปรากฏตัวในที่ต่างๆ	๖๓
๓.๔.๑๐.๑๒ ทำร้ายให้สัตว์ถึงแก่ชีวิตได้	๖๔
๓.๔.๑๑ การสืบเชื้อสายของพญานาค	๖๔
๓.๔.๑๒ การสืบพันธุ์ของพญานาค	๖๔
๓.๔.๑๒.๑ การแต่งงานระหว่างพญานาคกับนางนาคกัญญา (นาค+นาค)	๖๔
๓.๔.๑๒.๒ การแต่งงานระหว่างพญานาคกับมนุษย์ (นาค+มนุษย์)	๖๕
๓.๔.๑๓ การสิ้นอายุขัยของพญานาค	๖๘
๓.๔.๑๓.๑ การถูกทำร้าย	๖๘
๓.๔.๑๓.๒ กรรม	๖๙
๓.๔.๑๔ อาหารของพญานาค	๗๐
๓.๔.๑๔.๑ อาหารทิพย์	๗๐
๓.๔.๑๔.๒ อาหารสด	๗๐
๓.๔.๑๕ พิธีกรรมการบวงสรวงบูชาพญานาค	๗๐
๓.๔.๑๕.๑ พิธีกรรมการบวงสรวงบูชาพญานาคที่ปรากฏในตำนาน	๗๑
๓.๔.๑๕.๒ พิธีกรรมการบวงสรวงบูชาพญานาคที่ปรากฏในยุคปัจจุบัน	๗๔
๓.๔.๑๖ ลูกพญานาค	๗๖
๓.๔.๑๖.๑ ลูกพญานาคโดยกำเนิด	๗๖
๓.๔.๑๖.๒ ลูกพญานาคโดยการกลับชาติมาเกิด	๗๗
๓.๔.๑๖.๓ ลูกพญานาคโดยความศรัทธา	๗๘
๓.๕ สรุป	๗๙
บทที่ ๔ วิเคราะห์ความเชื่อพญานาคที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรม ของชาวอำเภอโพธาราม	
จังหวัดหนองคาย	๘๐
๔.๑ บทนำ	๘๐
๔.๒ ความเชื่อพญานาคที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมของชาวอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย	๘๐
๔.๒.๑ วิเคราะห์ความเชื่อพญานาคของชาวอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย	๘๐
(๑) เชื่อว่าพญานาคมีอยู่จริง	๘๐
(๒) เชื่อว่าพญานาคเป็นผู้ทำบั้งไฟพญานาค	๘๕
(๓) เชื่อว่ารอยพญานาคเกิดจากพญานาคจริงๆ	๘๖
(๔) เชื่อว่าพญานาคมีฤทธิ์อำนาจให้คุณให้โทษกับชาวเมืองได้	๘๘
๔.๒.๒ วิเคราะห์ความเชื่อพญานาคที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมของชาวอำเภอโพธาราม	๘๙
(๑) ความเชื่อพญานาคที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมตามเทศกาล	๘๙
(๒) ความเชื่อพญานาคที่มีอิทธิพลต่อพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับการดำรงชีวิต	๙๑
๔.๓ วิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเชื่อพญานาคของชาวอำเภอโพธาราม	๙๗
๔.๓.๑ ปัจจัยด้านความเชื่อทางศาสนา	๙๗

(๑) ศาสนาผี หรือศาสนาโบราณ	๙๗
(๒) ศาสนาพราหมณ์ -ฮินดู	๙๗
(๓) พระพุทธศาสนา	๙๘
๔.๓.๒ ปัจจัยที่เกิดจากลักษณะทางด้านภูมิศาสตร์บริเวณลุ่มแม่น้ำโขง	๙๘
๔.๓.๓ ปัจจัยด้านประสบการณ์ทางศาสนาและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ	๙๘
(๑) ประสบการณ์ทางศาสนา	๙๙
(๒) ปัจจัยที่เกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ	๙๙
๔.๔ วิเคราะห์คุณค่าของความเชื่อพญานาคในชาวอำเภโพนพิสัย	๙๙
๔.๔.๑ คุณค่าต่อตัวมนุษย์	๑๐๐
(๑) คุณค่าในการพัฒนาตนเอง	๑๐๐
(๒) คุณค่าในด้านการศึกษา	๑๐๐
(๓) คุณค่าในเรื่องของการประสบกับความสำเร็จในชีวิต	๑๐๑
๔.๔.๒ คุณค่าต่อสังคม	๑๐๒
(๑) ก่อให้เกิดประเพณีและวัฒนธรรมใหม่ๆ ขึ้นในสังคม	๑๐๒
(๒) คุณค่า ด้านการรื้อฟื้นประเพณีวัฒนธรรม	๑๐๒
(๓) ความเชื่อพญานาคของชาวอำเภโพนพิสัยก่อให้เกิดคุณค่าด้านความสามัคคี	๑๐๒
๔.๕ ท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อพญานาค	๑๐๒
๔.๕.๑ ท่าทีต่อการยอมรับต่อการมีอยู่ของพญานาค	๑๐๓
๔.๕.๒ ท่าทีจะต้องศึกษาและปฏิบัติต่อพญานาค	๑๐๓
(๑) ท่าทีในด้านการศึกษา	๑๐๓
(๒) ท่าทีด้านการปฏิบัติ	๑๐๓
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๐๕
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๐๕
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๐๖
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะทั่วไป	๑๐๖
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	๑๐๖
บรรณานุกรม	๑๐๘
ภาคผนวก	๑๑๕
ประวัติผู้วิจัย	๑๒๓

สารบัญภาพ

แผนภาพ	หน้า
แผนภาพที่ ๑ แสดงมูลเหตุของการเกิดเป็นพญานาค	๒๑
แผนภาพที่ ๒ แสดงท้าววิรูปักษ์ผู้มีอำนาจในการปกครองพญานาค	๒๕
แผนภาพที่ ๓ แสดงเส้นทางอำเภโพนพิสัย	๔๕
แผนภาพที่ ๔ แสดงความสัมพันธ์ของกรรมกับภพภูมิของสัตว์	๘๑